

PROGRAM, ELŐADÁSKIVONATOK, KIRÁNDULÁSVEZETŐ

20. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉS

2017. május 25-27.

Tata-Tardos

ÓRIÁSSZALAMANDRA A MECSEKI MIOCÉNBŐL (PÉCS-DANITZPUSZTA)

SZENTESI ZOLTÁN¹, SEBE KRISZTINA²,
SZABÓ MÁRTON³

¹MTM Őslénytani és Földtani Tár, 1431 Budapest, Pf.
137; crocutaster@gmail.com

²Pécsi Tudományegyetem, Földtani és Meteorológiai
Tanszék, 7624 Pécs, Ifjúság útja 6.;
sebe@gamma.ttk.pte.hu

³MFGI Földtani és Geofizikai Gyűjteményi Főosztály,
1143 Budapest, Stefánia út 14.;
szabo.marton.pisces@gmail.com

Az óriásszalamandrákat Karel Čapek „Harc a szalamandrakkal” című regényéből mindenki ismerheti, bár azzal ellentétben ezek az állatok kizárólag édesvizek. A recens fajok tiszta vizű patakokban, folyókban élnek. A legidősebb képviselőiket Mongólia és Oroszország eocénjéből írták

le. Európában a késő-oligocéntól a kora-pleisztocénig éltek képviselőik, míg Észak-Amerikából a miocéntől ismertek. Ebben az időszakban voltak a leggyakoribbak Európában is. A mai formák Észak-Amerikában és Kelet-Ázsiában élnek. A magyarországi miocénből maradványaik eddig még nem voltak ismertek.

A pécs-danitzpusztai homokbánya kiemelkedő jelentőségű, klasszikus pannóniai feltárás. Az erősen tektonizált, kibillent rétegsort fehér mészmárga és a rá települő sárga, limonitos, durvaszemű, földpátos homok alkotja. Az összlet kora a molluszkabiosztratigráfia alapján 11-10 millió évvel ezelőttre tehető. A homok közismert lelőhelye más miocén képződményekből áthalmozott, változatos gerincesmaradványoknak.

A Pécsi Tudományegyetem gyűjteményében 2016-ban nagyméretű kétéltűekhez tartozó maradványokat találtunk. A Magyar Földtani és Geofizikai Intézet és a Komlói Helytörténeti és Természettudományi Gyűjtemény anyagának átvizsgálása során további fossziliák kerültek elő. Ezen gyűjteményekből eddig 3 maxilla, 20 dentale, 2 atlas és egy hátcsigolya került elő. Az alacsony, széles nasalis nyúlvánnyal rendelkező maxillán magas, egymás mellett sűrűn elhelyezkedő, keskeny fogak láthatók, csakúgy, mint a dentalén. Ez utóbbi nyitott, posterior irányban erősen kiszélesedő Meckel-csatornát visel. Az atlason a processus odontoideus széles és ívelt, míg az occipitalis felszínek kerekítettek. Az amphicoel hátcsigolya jól fejlett neuralis ívet és transversalis nyúlványt visel. Ezen jellegek, valamint a dentale csontszerkezete alapján a leletek az *Andrias scheuchzeri* fajhoz sorolhatók.

Mivel a danitzpusztai ősgérinces-anyag jelentős része idősebb miocén képződményekből áthalmozott, az *Andrias* esetében sem vehető biztosra a korai késő-miocén kor. Ez az ökológiai igények alapján vitatható meg. A Kárpát-medencében és környezetében három lelőhelyről írtak le miocén óriásszalamandrákat. Kettő (Götzendorf, Brunn-Vösendorf) a Bécsi-medencében, egy (Mataschen) a Stájer-medencében található, és a késő-miocénen belül is mindhárom egykorú Danitzpusztával (MN9). Az irodalom szerint a Cryptobranchidae család képviselői nedves klímát (900-1900 mm/év csapadék) jeleznek számottevő száraz évszak nélkül. Egyedfejlődésükhöz tiszta vizű hegyi patak és állóvíz egyaránt szükséges. Danitzpusztán a makroflóra alapján a csapadékmennyiség megfelelő volt. A flóra, az üledék és az eddig ismert ősföldrajzi kép tagolt domborzatot és többféle vegetációt

20. MAGYAR ŐSLÉNYTANI VÁNDORGYŰLÉS

jelez, melyben jelen lehettek az alacsony térszíni vizes területek és a hegyi patakok is. A vízfolyások erősödő aktivitását, a megnövekedő lehordást éppen a maradványokat tartalmazó homokösszlet megjelenése mutatja a mészmárga felett. Ezek alapján, bár kétséget kizáróan bizonyítani nem lehet, az *Andrias* maradványok lehetnek egykorúak a befoglaló üledékekkel, és megerősítik a pannóniai korai időszakára leírt, a mainál csapadékosabb klímát és tagolt domborzatot.

A munkát a PD104937 és a 116618 sz. OTKA/NKFIH projekt, valamint a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.